

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 0 0 0 ◀ 0

УДК 658.8+339.1

*Н. В. Короленко,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Одеського національного економічного університету, м. Одеса
О. С. Головатюк,
студентка кафедри міжнародних економічних відносин
Одеського національного економічного університету, м. Одеса*

ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*N. V. Korolenko,
Ph.D. in Economics, Associate Professor of Department of International Economic Relations,
Odessa National Economic University, Odessa
O. S. Holovatiuk,
student of Department of of International Economic Relations,
Odessa National Economic University, Odessa*

LOGISTICS MANAGEMENT AS A FACTOR IN INCREASING OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN PHARMACEUTICAL COMPANIES

У статті розглянуто актуальний стан фармацевтичного ринку України та рівень конкуренції на ньому. Здійснено аналіз ключових показників стану ринку, що характеризують ефективність діяльності його суб'єктів. Основа увага приділена слабким позиціям національних компаній у порівнянні з іноземними виробниками та головним причинами цього явища. У ході дослідження слабких сторін вітчизняних підприємств виявлено такий фактор як логістичне управління, ефективність якого відіграє важливу роль у становленні конкурентного статусу фірми. Проведено аналіз впливу даного чинника на діяльність компаній. В результаті було визначено значення ефективного логістичного управління для оптимізації роботи компанії та запропоновано шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності українських фармацевтичних компаній з акцентом саме на проблему ефективного логістичного управління.

The article examines the current state of Ukraine's pharmaceutical market and level of competition on it. The analysis of the key indicators of the market that characterize the performance of its subjects. Base attention is paid to the weak position of domestic companies compared with foreign manufacturers and the main reasons for this phenomenon. During studying the weaknesses of domestic enterprises, such factor as logistics management was defined as important part of business, the effectiveness of which plays an important role in the competitive status of the company. It was analyzed what the impact this factor has on the activities of companies. As a result, it was determined how the effective logistics management can optimize the activity of

company and the ways of improving the international competitiveness Ukrainian pharmaceutical company with a focus precisely on the issue of effective logistics management.

Ключові слова: фармацевтична галузь, міжнародна конкурентоспроможність підприємств, міжнародна логістика, логістичне управління, ефективність операцій.

Keywords: pharmaceutical industry, international competitiveness of enterprises, international logistics, logistics management, efficiency of operations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фармацевтична галузь є однією з найбільш прибуткових галузей України та займає значне місце в національній економіці країни. Попит на її продукцію нееластичний і зростає незалежно від економічних і політичних чинників, що зумовлює її привабливість як для вітчизняних виробників, так і для іноземних компаній. На фармацевтичному ринку України присутні 300 іноземних виробників і лише 160 національних, при цьому вітчизняні підприємства мають лише цінову перевагу. Низький конкурентний статус вітчизняних виробників у порівнянні до іноземних не дає їм можливості вийти на міжнародні ринки. Однією з причин є неефективність логістичного управління українських компаній. Таким чином, визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності українських компаній фармацевтичної галузі на базі удосконалення логістичної бази є актуальною проблемою усієї галузі.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Аналіз фармацевтичного ринку України систематично проводять як міжнародні (IMS Health Consulting, Business Monitor International), так і українські компанії (Baker Tilly, «Фармпланета», «Аптека»). Дослідженням проблем конкурентоспроможності підприємств та оптимізації їх діяльності займалися такі науковці як О.Д. Баюра, І.А. Зупанець, І.І. Мазур, А.П. Мешковський, Л.А. Педоренко, Г.М. Филук, Г.І.Фролова, А.Шибасєва, а питання логістичного управління опрацьовано в роботах Анікіна Б.О., Алесінської Т.В., Бауерсокса Д.Дж., Гаджінського А.М., Кальченко А.Г., Крикавського Є.В. тощо. Проте усі ці поняття широко представлені окремо, а їх практичне застосування в сучасних умовах фармацевтичного ринку України висвітлено недостатньо.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення логістичного управління як ключового фактора підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Виклад основного матеріалу.

Сучасні умови гіперконкуренції світової економіки, перш за все, зниження глобального попиту, змушують знаходження оптимального рівня відповідності логістичних потоків оптимальній якості, орієнтованої на максимальне задоволення потреб, а також і зниження витрат. Виробництво фармацевтичних товарів є однією з перспективних і наукоємних галузей. Фармацевтична галузь посідає значне місце і в економіці України, оскільки є важливим сегментом національного ринку, відрізняється також розвинутою системою посередницьких мереж.

Український фармацевтичний ринок характеризується високою часткою імпорту: загалом представлено 300 зарубіжних виробників та 160 вітчизняних, які за номенклатурою займають 64% і 36% ринку відповідно. Аналізуючи сучасну ситуацію з урахуванням чинників економічного середовища, важливо звертати увагу на натуральне та грошове вираження продажів компаній (рис. 1).

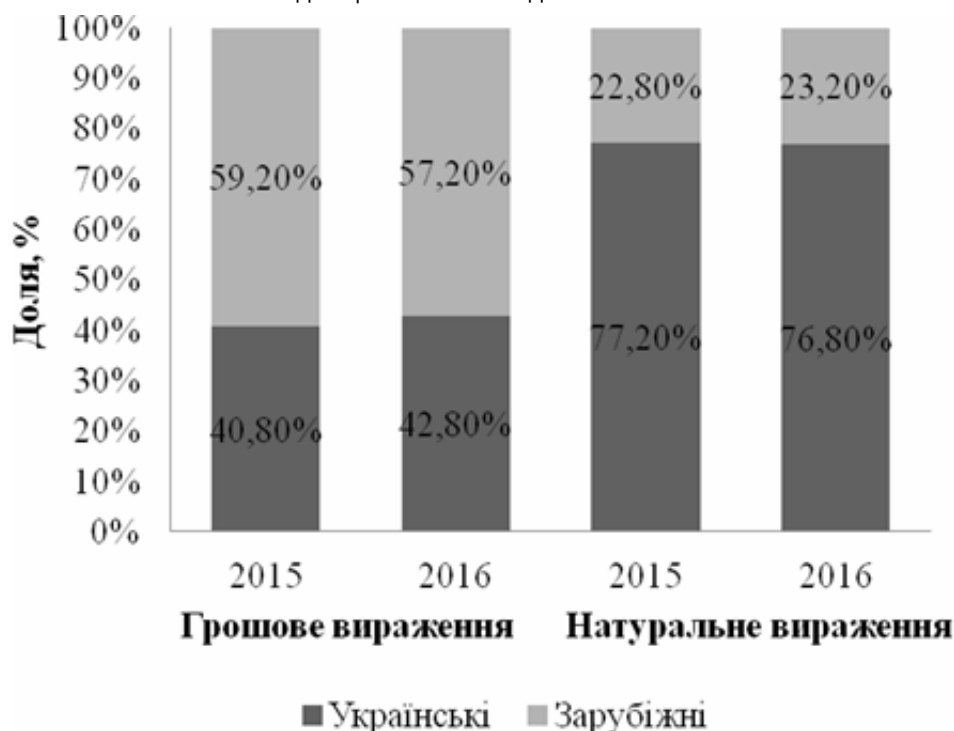

Рис. 1. Структура аптечних продажів українського та зарубіжного виробництва (за підсумками 9 міс 2015-2016 рр.) [1]

В цілому внаслідок підвищення курсу долара і значного подорожчання препаратів зарубіжного виробництва частка вітчизняних препаратів на українському фармацевтичному ринку за 2014-2016 рр. збільшилася, проте незважаючи на це зарубіжні компанії отримують більше половини прибутків галузі, продаючи лише чверть продукції у натуральному вираженні.

Причиною низької конкурентоспроможності українських фармацевтичних компаній на національному ринку є ряд проблеми, серед яких недостатній рівень науково-технічного забезпечення фармацевтичного виробництва, дублювання номенклатури (на 1000 товарів припадає лише 150-200 фактичних препаратів), недостатній контроль за ввезенням по Україні фальсифікованих лікарських засобів, відсутність фінансування державних програм розвитку фармацевтичного ринку, висока інфляція, зростання вартості енергоносіїв, відсутність ефективного співробітництва між державою, бізнесом та наукою у сфері створення повних технологічних циклів виробництва фармацевтичної продукції [2].

На міжнародну конкурентоспроможність українських фармацевтичних підприємств безпосередньо впливає той фактор, що лише незначна частка фірм є сертифікована на відповідність європейським стандартам належного виробництва GMP. Наявність цього сертифікату дає можливість компанії виходити зі своєю продукцією на міжнародні ринки. В той час як в Європі усі фармацевтичні компанії мають цей сертифікат, в Україні із 160 фірм лише 22 можуть здійснювати міжнародну діяльність.

Крім цього, у структурі виробничих ресурсів субстанції вітчизняного виробництва складають всього лише 30 % загальної кількості, всі інші імпортуються з Китаю, Німеччини, Індії, Росії і США. Висока вартість імпортних складових значно підвищує собівартість продукції українських виробників, що знижує попит на них як всередині країни, так і за кордоном [3].

Характерною проблемою для більшості українських підприємств, що значно впливає на їх конкурентний статус, було визначено проблему логістичного управління, що виражена в наступному:

- *Низька ефективність логістичного ланцюжка поставок.* У багатьох фірм мережа розподілу ліків і маршрути погано спроектовані, а логістика фармацевтичних підприємств приймає бізнес-модель «склад + автомобіль + персонал» і здійснює складування і транспортування в основному із застосуванням людської робочої сили. В результаті кваліфікація персоналу низька, вартість розподілу лікарських засобів надзвичайно висока, чистий прибуток низький, медичні ресурси не збалансовані, а управління неефективне.

- *Низький рівень інформатизації.* В Україні фармацевтичні підприємства діють як поодинокі учасники в процесі розвитку логістичних систем. Сьогодні не існує єдиної платформи для обміну інформацією, хоча модернізована логістика пред'являє більш високі вимоги до логістики, тобто інформаційні системи повинні бути взаємопов'язані між собою, щоб усунути інформаційні перешкоди в ланцюжках поставок.

- *Надмірна кількість проміжних установ.* Подібні установи збільшують ціну медичних товарів для отримання власного прибутку, в результаті чого ціна штучно підвищується. Невпорядковане управління медичним складуванням та розподілом є досить поширеним явищем, що призводить до отримання запізнюючої і неточної інформації про попит та пропозицію.

- *Невідповідність вимогам належної дистрибуторської практики (Good Distribution Practice - GDP)*. Вона передбачає наявність необхідної інфраструктури, відповідального і навченого персоналу, документування всіх операцій, дотримання всіх операційних процедур, гарантію відповідного зберігання і транспортування лікарських засобів, а також чіткий механізм вилучення препаратів з ринку [4].

- *Нестача товарів на складах під час сезонних піків*. Особливістю фармацевтичного ринку є наявність сезонних піків продажів, які залежать від щорічного сплеску захворюваності на гострі респіраторні інфекції. При цьому динаміку зростання продажів і місяці, на які доведеться збільшення обсягу таких, досить складно визначити, що, в свою чергу, також є причиною відсутності товарних запасів на складах.

Для успішного функціонування на національному та іноземних ринках українським компаніям необхідно удосконалити усі аспекти логістичного управління. Це стосується збутової логістики, транспортної та логістики запасів.

Завданням збутової логістики є, перш за все, визначення оптимального каналу розподілу. Існує два основних типи логістичних каналів руху товару: прямі, в яких переміщення товарів від виробника до споживача здійснюється без посередників, і непрямі, що включають різне число посередників. Прямий розподіл, незважаючи на наявні економічні переваги мінімізації витрат при доведенні товарів до кінцевого споживача, не є характерним для фармацевтичного ринку, що відрізняється широким асортиментом, сезонністю продажів, підвищеними вимогами до умов зберігання товарів. На цьому етапі компанія має обрати такого посередника, який максимально буде відповідати специфіці компанії та не буде значно збільшувати ціну товару.

Питання транспортної логістики у фармацевтиці, як правило, вирішує дистрибутор, з яким працює компанія, проте виходячи на нові ринки слід враховувати такий похідний напрям як міжнародна логістика.

Основними факторами глобалізації логістики є: економічне зростання компаній, гіперконкуренція, регіоналізація ринків, технологічний прогрес.

Умовами розвитку міжнародної логістики є інтеграція і партнерство з логістичними посередниками, вдосконалення глобальної мережі дистрибуції, створення надійних систем телекомунікацій, контролю і моніторингу поставок, вибір ефективних способів і засобів транспортування і т.д. Клієнту зручніше працювати з однією компанією, і тому він шукає компетенцію в різних видах діяльності за принципом «єдиного вікна».

Отже, міжнародна логістика – інтегрована система світового господарства, головною метою якою є оптимізація витрат між суб'єктами підприємницької діяльності по задоволенню вимог кінцевих споживачів до якості продуктів і послуг, управління матеріальними і сервісними потоками.

У цьому контексті актуальним є співробітництво фармацевтичних компаній безпосередньо з митними складами. Так, розміщення товару на митному ліцензійному складі проводиться на умовах консигнації, без оплати податків і мит, що в ряді випадків може бути найбільш ефективним рішенням для певної логістичної схеми. При цьому в умовах вдосконалення українського законодавства буде доцільно диверсифікувати поставки, щоб уникнути відсутності товару на складах і гарантувати його наявність на аптечних полицях. Це можна здійснити, наприклад, скориставшись послугами одночасно двох або більше спеціалізованих митних складів.

Основним завданням складської логістики є оптимізація бізнес процесів приймання, обробки, зберігання і відвантаження товарів на складах. Складська логістика визначає правила організації складського господарства, процедури роботи з товаром і відповідні їм процеси управління ресурсами (людськими, технічними, інформаційними). При цьому використовуються найбільш поширені методики FIFO, LIFO, FEFO, FPFO, BBD. Для інформаційно-технічної підтримки таких процесів можуть використовуватися спеціалізовані системи управління складом WMS. Українські підприємства, взаємодіючи з дистрибуторами, часто не використовують сучасні системи складського управління. Одною з передумов виходу на зовнішні ринки та збільшення обсягу виробництва є введення модернізованих систем логістики запасів [6].

Враховуючи усе вище сказане, основні шляхи удосконалення якості логістичних процесів на фармацевтичних підприємствах України наступні:

- 1) розробка, формування і впровадження інтегрованої системи якості;
- 2) розробка і реалізація загальної стратегії удосконалення якості підприємства;
- 3) внутрішня і зовнішня інтеграція процесів удосконалення якості:

- формування взаємодій, гармонійних і продуктивних робочих стосунків між співробітниками різних функціональних підрозділів, які забезпечували б досягнення мети системи якості, організація їх спільної роботи;

- координація діяльності у функціональних областях якості, на підприємстві і у логістичних ланцюгах між партнерами.

- 4) Контролінг.

Підвищення міжнародної конкурентоспроможності українських фармацевтичних компаній та рівня їх логістичного управління залежить не лише від діяльності самої фірми, а й від діяльності держави.

На макроекономічному рівні механізм господарсько-правового впливу на зростання конкурентоздатності фармацевтичної продукції має бути спрямований на забезпечення режиму реальної економічної конкуренції фармацевтичних товаровиробників на національному ринку; забезпечення умов виходу на зовнішні ринки; використання монетарних засобів валютної політики держави з метою стимулювання експорту фармацевтичних товарів з України; міжнародно-правові заходи України щодо отримання зовнішньоекономічних експортних преференцій; сприяння розвитку міжнародної та митної логістики загалом по галузі.

Держава може впливати на забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів фармацевтичного ринку наступним чином:

- 1) шляхом застосування спеціальних механізмів державного регулювання щодо цін та тарифів на фактори фармацевтичного виробництва, зокрема енергоносії;
- 2) шляхом встановлення спеціальних режимів інноваційної діяльності для учасників фармацевтичному ринку в частині імпорту, експорту інноваційної продукції, визначення ключових правових форм залучення технологій: а) за допомогою комерційної концесії; б) передачі технологій за ліцензійними угодами; в) передачі технологій до статутного капіталу господарських товариств;
- 3) шляхом дерегуляції як засобу мінімізації транзакційних витрат через реформування дозвільних процедур, зокрема в частині допуску фармацевтичної продукції або здійснення господарської діяльності на ринку лікарських засобів та часткове делегування повноважень щодо здійснення державного контролю;
- 4) шляхом застосування регресивного оподаткування для виробників та імпортерів інноваційної фармацевтичної продукції [8].

Висновки.

На українському фармацевтичному ринку сформувалась висока конкуренція між іноземними та національними компаніями, при чому вітчизняні виробники мають низький конкурентним статус і лише цінні переваги. Розробка стратегії підвищення конкурентоспроможності вітчизняних компаній потребує колективних зусиль підприємств (мікрорівень) та держави (макрорівень).

Логістичне управління є ключовим фактором ефективної діяльності фармацевтичних підприємств. Для виходу на іноземні ринки українським компаніям необхідно розробити стратегію підвищення якості логістичної системи. Цей шлях розвитку фірм дозволить підвищити міжнародну конкурентоспроможність та дати поштовх фармацевтичній галузі України загалом.

Література.

1. Спеціалізоване інтернет-видання “Аптека”, “Аптечный рынок Украины по итогам 9 мес. 2016 г.: Helicopter View”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/388848>.
2. Бердар М. Стратегії конкурентоспроможності продукції підприємств фармацевтичної галузі України // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1.
3. Фролова Г. І., Фролова В. Ю. Конкурентоспроможність підприємств фармацевтичної галузі України // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2012. - № 1 (17) - с. 146-153.
4. Спеціалізоване інтернет-видання “Аптека”, “Актуальные вопросы фармацевтической логистики”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/234606>.
5. Карасев М. М. Разработка организационно-методического подхода к стимулированию сбыта лекарственных средств для оптового фармацевтического звена с позиций фармацевтической логистики: автореф. дис. канд. фарм. наук / М.М. Карасев. Курск. 2009.
6. Хомутецкая Н.И., Голуб А.Г. Пути оптимизации работы медицинских (фармацевтических) складов / Н.И.Хомутецкая, А.Г.Голуб // Фармация, №4 (11), 2015.
7. Короленко Н.В. Управление качеством логистических процессов на предприятиях: интегральная парадигма / Н.В. Короленко // Эффективная экономика, №11, 2013.
8. Костюк Г.В. Конкурентоспроможність фармацевтичної промисловості України / Г.В. Костюк, А.В. Коваленко // Эффективная экономика, № 11, 2013.

References.

1. Specialized Internet publication "Pharmacy" (2016), “ Pharmacy market of Ukraine for the first 9 months. 2016 .: Helicopter View ”, available at: <http://www.apteka.ua/article/388848> (Accessed 10 November 2016).
2. Berdar M.M. (2014) “Strategy competitiveness of companies in the pharmaceutical industry of Ukraine”, Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky, vol. 1., pp. 67-78.
3. Frolova G.I., Frolova V.Y. (2012) “Competitiveness of the pharmaceutical industry of Ukraine”, Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu, vol. 1, no. 17, pp. 146-153.
4. Specialized Internet publication "Pharmacy" (2016), “ Topical issues of the pharmaceutical logistics ”, available at: <http://www.apteka.ua/article/234606> (Accessed 7 November 2016).
5. Karasev M.M. (2009), “Development of organizational and methodical approach to sales promotion of drugs for the pharmaceutical wholesale level from the point of pharmaceutical logistics”, Thesis. Dis. candidate. Pharm. Science, Kursk.
6. Homutetskaya N.I., Golub A.G. (2015), “Ways of optimization of medical (pharmaceutical) warehouses”, Pharmacya, vol. 4, no.11.
7. Korolenko N.V. (2013), “Management of logistic process quality at enterprises: integrated paradigm”, Efektyvna ekonomika, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2494> (Accessed 6 November 2016).
8. Kostyuk G.V. (2013) “The competitiveness of the pharmaceutical industry Ukraine”, Efektyvna ekonomika, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2547> (Accessed 10 November 2016).

Стаття надійшла до редакції 17.01.2017 р.

Вропу

ТОВ "ДКС Центр"